

Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr Asesiad Anghenion Fferyllol

Medi 2021

Mae'r ddogfen hon ar gael yn y Saesneg/ This document is available in English

Crynodeb weithredol

O fis Hydref 1 2021 ymlaen, mae gan y bwrdd iechyd gyfrifoldeb statudol i gyhoeddi a chadw'n gyfoes ddatganiad o'r anghenion am wasanaethau fferyllol i'r boblogaeth yn eu hardal, a elwir yn 'asesiad anghenion fferyllol'. Dyma asesiad anghenion fferyllol cyntaf Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, a goruchwyliwyd ei ddatblygiad gan grŵp llywio oedd yn cynnwys cynrychiolaeth o'r bwrdd iechyd, Fferyllfa Gymunedol Cymru, Pwyllgor Meddygol Lleol Gogledd Cymru a Chyngor Iechyd Gymuned Gogledd Cymru.

Bydd yr asesiad anghenion fferyllol yn:

- Gosod allan anghenion iechyd cyfredol y boblogaeth a sut y byddant yn newid dros bum mlynedd o einioes y ddogfen (1 Hydref 2021 tan 30 Medi 2026),
- Disgrifio'r ddarpariaeth gyfredol o wasanaethau fferyllol gan fferyllfeydd, contractwyr dosbarthu teclynnau a meddygon sy'n dosbarthu yn ardal y bwrdd iechyd a thu hwnt,
- Ystyried y newidiadau hysbys a gyfyd yn ystod einioes y ddogfen megis newidiadau demograffig, datblygiadau tai, prosiectau adfywio a newidiadau i leoliad darparwyr gwasanaethau eraill y GIG, a
- Nodi unrhyw fylchau presennol yn y gwasanaethau a ddarperir ac unrhyw rai fydd yn codi yn ystod einioes y ddogfen.

O 1 Hydref 2021 caiff yr asesiad anghenion fferyllol ei ddefnyddio gan y bwrdd iechyd wrth ystyried a ddylid caniatáu ceisiadau i ymuno â'u rhestr fferyllol neu restr meddygon dosbarthu ai peidio dan Reoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Gwasanaethau Fferyllol)(Cymru) 2020. Gellir apelio am benderfyniadau ar y cyfryw geisiadau at Weinidogion Cymru a fydd wedyn yn cyfeirio at y ddogfen wrth wrando ar unrhyw apêl o'r fath. Fe'i defnyddir hefyd fel sail o wybodaeth i benderfyniadau ar geisiadau am adleoli fferyllfeydd presennol ac adeiladau meddygon sy'n dosbarthu, ceisiadau i newid oriau agor craidd fferyllfeydd, ac yng nghyswllt comisiynu gwasanaethau newydd o fferyllfeydd.

Mae ôl troed Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn rhannu ffin ag ôl troed ardaloedd yr awdurdodau lleol canlynol:

- Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy,
- Cyngor Sir Ddinbych,
- Cyngor Sir y Fflint,
- Cyngor Gwynedd,
- Cyngor Sir Ynys Môn, a
- Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam.

Ffin ardal y bwrdd iechyd yw Môr Iwerddon i'r gogledd a'r gorllewin, Ceredigion a Phowys i'r de, a Lloegr yn y dwyrain. Diffinnir y rhanbarth gan arfordiroedd, ardaloedd gwledig yn enwedig yn y gorllewin, ac ardaloedd mwy trefol yn y dwyrain, yn bennaf yn Wrecsam a Glannau Dyfrdwy a'r cyffiniau, Mae'r prif aneddfannau ar hyd yr arfordir, gan gynnwys trefi glan môr poblogaidd fel y Rhyl, Llandudno,

Pwllheli, Prestatyn a Thywyn. Mae'n ardal fynyddig, ac yn cynnwys Parc Cenedlaethol Eryri, ac y mae'r gymysgedd o nodweddion naturiol yn atyniad cryf i dwristiaid ac ymwelwyr.

Mae ymdeimlad cryf o hunaniaeth Gymreig yn yr ardal, ac yma y mae'r canran uchaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru.

Mae poblogaeth y gogledd yn cynyddu ac yn heneiddio. Rhagwelir y bydd gostyngiad yng nghyfran y bobl 64 oed a hŷn yn ystod einioes yr asesiad anghenion fferyllol hwn (a than 2036) a chynnydd yng nghyfran y bobl 65 oed a hŷn, yn enwedig o rai 85 oed a hŷn (cynnydd o 90%).

Mae Pennod 1 yn gosod allan y fframwaith rheolaethol ar gyfer darparu gwasanaethau fferyllol sydd, at ddibenion y ddogfen hon, yn cynnwys y gwasanaethau hynny a ddarperir gan fferyllfeydd a chontractwyr dosbarthu teclynnau (a elwir yn wasanaethau hanfodol, uwch a gwell) a'r gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan ambell bractis meddyg teulu i gleifion cymwys. Mae hefyd yn cynnwys barn 536 o drigolion ardal y bwrdd iechyd am eu defnydd o fferyllfeydd a meddygon dosbarthu a gafwyd o holiadur ar-lein ac sy'n dangos:

- Defnyddir fferyllfeydd yn bennaf i ddsbarthu presgripsiynau, i brynu meddyginiaethau neu i gael cyngor.
- Mae'r rhan fwyaf o bobl yn ymweld â fferyllfa yn fisol.
- I'r rhai sydd â dewis o ran yr amser maent yn ymweld â fferyllfa, 09.00 i 12.00 a 15.00 i 18.00 yw'r adegau mwyaf poblogaidd, ac yna 12.00 i 15.00.
- O ran dewis ddiwrnod o'r wythnos i ymweld â fferyllfa, nid oedd gan 43.5% o ymatebwyr ddewis, dywedodd 28.0% ddyddiau'r wythnos yn gyffredinol, a dywedodd 6.4% Sadyrnau.
- Y dylanwadau mwyaf cyffredin ar ddewis o ba fferyllfa i'w defnyddio yw agosrwydd at gyfeiriad cartref neu bractis y meddyg teulu, lleoliad sy'n hawdd ei gyrraedd, ymddiried yn y staff, perthynas â'r staff, bod fel arfer â'r eitemau sydd eu hangen mewn stoc, a rhwyddineb parcio.
- Mae 67% o ymatebwyr yn gyrru i fferyllfa a 25% yn cerdded.
- Gall 90.7% o ymatebwyr deithio i fferyllfa ymhen 20 munud. Dewisodd 3.9% beidio ag ateb y cwestiwn hwn.

Mae'r bennod hon hefyd yn cynnwys gwybodaeth a ddarparwyd gan gontractwyr nad oedd modd ei gael yn genedlaethol:

- Gellir cyrraedd 88% o fferyllfeydd ar gadair olwyn,
- Mae gan yr holl fferyllfeydd ardal ymgynghori, ac eithrio am dair sydd â threfniadau eraill ar gyfer trafodaethau cyfrinachol,
- Dywedodd 81.6% o fferyllfeydd fod ganddynt ddigon o allu yn eu hadeiladau presennol a'u lefelau staffio i ateb cynnydd yn y galw,
- Dywedodd 13.2% nad oedd ganddynt ddigon o allu ond y gallasant wneud addasiadau er mwyn gwneud hynny, a
- Dywedodd 5.3% nad oedd ganddynt ddigon o allu ac y buasent yn ei chael yn anodd ymdopi a chynnydd yn y galw.

Yn dilyn trosolwg o nodweddion demograffig trigolion ardal y bwrdd iechyd ym mhennod 2, mae pennod 3 yn canolbwyntio ar eu hanghenion iechyd.

Er mwyn sicrhau y gall y sawl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig a grwpiau eraill o gleifion gyrchu gwasanaethau fferyllol, mae pennod 4 yn nodi'r grwpiau penodol sy'n bresennol yn ardal y bwrdd iechyd a'u hanghenion iechyd tebygol.

Mae pennod 5 yn canolbwyntio ar ddarparu gwasanaethau fferyllol yn ardal y bwrdd iechyd a'r darparwyr hynny sydd y tu allan i'r ardal ond sydd yn darparu gwasanaethau i bobl sy'n byw yn ardal y bwrdd iechyd. Fel ar Awst 2021 mae 152 o fferyllfeydd ar restr fferyllol y bwrdd iechyd, yn cael eu rhedeg gan 42 o wahanol gontractwyr. Nid oes contractwyr dosbarthu teclynnau yn ardal y bwrdd iechyd. O'r 98 practis meddyg teulu, mae 37 yn dosbarthu i'w cleifion cymwys o 46 safle. Mae'r fferyllfeydd fel rheol mewn ardaloedd o ddwysedd poblogaeth uwch ac amddifadedd.

Mae mwyafrif y boblogaeth o fewn 20 munud o daith mewn car i fferyllfa. Mae'r ardaloedd hynny nad ydynt o fewn pellter gyrru 20 munud naill ai heb boblogaeth yn byw yno neu ond â rhai tai gwasgaredig, ffermydd, a safleoedd gwersylla a charafanau. Fodd bynnag, y mae rhai mân bentrefi yng Ngorllewin Conwy nad ydynt o fewn pellter gyrru 20 munud.

Mae mwyafrif helaeth (88.1%) yr eitemau a ragnodwyd gan bractis meddygon teulu wedi eu dosbarthu gan un o'r 152 fferyllfa yn 2019/20, gyda 10.2% arall yn cael eu dosbarthu neu eu gweinyddu'n bersonol gan bractis meddyg teulu. Dosbarthwyd yr 1.7% oedd weddill yn bennaf yn Lloegr gan 1,508 o wahanol fferyllfeydd/ contractwyr dosbarthu teclynnau (yn bennaf oherwydd bod fferyllfeydd fymryn dros y ffin yng Nghaer a Chroesoswallt), er i ganran bychan iawn gael ei ddosbarthu gan 150 o wahanol fferyllfeydd mewn mannau eraill yng Nghymru.

Yn 2020/21, dosbarthwyd llai o eitemau wedi'u rhagnodi gan feddygfeydd MT gan un o'r fferyllfeydd (84.7%) gyda chynydd cyfatebol yn y nifer a ddosbarthwyd neu a roddwyd yn bersonol gan feddygfeydd MT (14.0%). Dosbarthwyd llai o eitemau yn Lloegr (1.3%) gan 1,364 o fferyllfeydd/contractwyr offer dosbarthu. Dosbarthwyd canran bychan iawn o eitemau yn rhywle arall yng Nghymru gan 193 o wahanol fferyllfeydd.

Mae gwasanaethau sy'n effeithio ar yr angen am wasanaethau fferyllol naill ai trwy gynyddu neu leihau'r galw am wasanaeth neu wasanaethau penodol yn cael eu nodi ym mhennod 6. Ymysg gwasanaethau o'r fath mae'r ysbytai, gweinyddu eitemau yn bersonol gan bractis meddygon teulu, y gwasanaeth meddygon teulu y tu allan i oriau, Helpa Fi i Stopio, gwasanaethau camddefnyddio sylweddau, clinigau iechyd rhywiol a gwasanaethau cymunedol eraill.

Wedi ystyried anghenion iechyd cyffredinol y boblogaeth, mae pennod 7 yn canolbwyntio ar y rhai y gellir eu hateb gan fferyllfeydd, contractwyr dosbarthu teclynnau a'r gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan ambell bractis meddyg teulu.

Rhannodd y bwrdd iechyd ei ardal yn 14 ardal at ddibenion y ddogfen hon, ar sail clystyrau meddygon teulu. Mae'r clystyrau yn dwyn ynghyd wasanaethau lleol sy'n rhan o ddarparu iechyd a gofal, ar draws ardal ddaearyddol sydd fel arfer yn

gwasanaethu poblogaeth rhwng 25,000 a 100,000. Mae gweithio fel clwstwr yn sicrhau fod gofal yn cael ei gydgordio'n well i hyrwyddo lles unigolion a chymunedau. Maent felly yn ôl troed naturiol i'r ardaloedd yn yr asesiad anghenion fferyllol hwn.

Mae gan bob ardal bennod unswydd sy'n edrych ar anghenion y boblogaeth, yn ystyried a yw'r gwasanaethau fferyllol a ddarperir ar hyn o bryd yn ateb anghenion y trigolion hynny. Mae pob pennod yn mynd ymlaen i ystyried a oes unrhyw fylchau yng nghyflwyno'r gwasanaeth a all godi yn ystod einioes yr asesiad anghenion fferyllol.

Mae pennod 22 yn gosod allan yr anghenion cyfredol a rhai'r dyfodol a nodwyd gan y bwrdd iechyd. Pennodd y bwrdd iechyd y gwasanaethau canlynol fel rhai angenrheidiol i ateb yr angen am wasanaethau fferyllol yn eu hardal:

- Gwasanaethau hanfodol, uwch a gwell a ddarperir ym mhob adeilad sydd ar restr fferyllol, a
- Gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan y practis meddygon teulu sydd ar restr meddygon dosbarthu.

Er mwyn asesu a oes dosbarthiad daearyddol da o fferyllfeydd, mabwysiadodd y bwrdd iechyd amser teithio o 20 munud mewn car i fferyllfa. Nododd y bwrdd iechyd fod mwyafrif helaeth eu poblogaeth o fewn taith 20 munud o fferyllfa. Dengys Google Maps nad oes gan yr ardaloedd hynny sydd heb boblogaeth yn byw neu ddim ond tai gwasgaredig, ffermydd, a safleoedd gwersylla a charafanau. Fodd bynnag, y mae rhai mân bentrefi yng Ngorllewin Conwy nad ydynt o fewn taith 20 munud mewn car, ac y mae trigolion yn debyg o gael eu meddyginiaethau gan bractis eu meddyg teulu.

- .

Mae'r asesiad anghenion fferyllol wedi nodi angen cyfredol am fferyllfa ym Metws y Coed sydd ar agor saith diwrnod yr wythnos ac yn Nhowyn sydd ar agor chwe diwrnod yr wythnos gydag isafswm o dri o oriau agor craidd ar naill ai ddydd Sadwrn neu ddydd Sul.

Ni nodwyd unrhyw anghenion cyfredol yng nghyswllt darparu gwasanaethau uwch.

Nododd yr asesiad anghenion fferyllol anghenion cyfredol yng nghyswllt darparu rhai gwell gwasanaethau yn yr ardaloedd canlynol:

- . Betws-y-Coed
 - Atal cenhedlu hormonaidd mewn argyfwng
 - Gwasanaeth cyflyrau cyffredin, a
 - Gwasanaeth cyflenwad meddyginiaeth mewn argyfwng
- Towyn
 - Atal cenhedlu hormonaidd mewn argyfwng
 - Gwasanaeth cyflyrau cyffredin, a
 - Gwasanaeth cyflenwad meddyginiaeth mewn argyfwng
 - Rhoi'r gorau i smygu lefel 2, a
 - Helpa fi stopio @ fferyllfa
-

Ni nodwyd unrhyw anghenion cyfredol yng nghyswllt y gwasanaeth dosbarthu gan feddygon teulu.

Edrychodd y bwrdd iechyd hefyd ar newidiadau a ragwelir yn ystod einioes y ddogfen, er enghraifft, y twf a ragwelwyd mewn poblogaeth. Hefyd, mae wedi ystyried 'Fferyllfa; Cyflwyno Cymru Iachach' sy'n gosod allan nod tymor-hir am drawsnewid y gwasanaeth er mwyn sicrhau'r enillion iechyd gorau o feddyginiaethau a ragnodwyd. O ganlyniad, nododd yr asesiad anghenion fferyllol nifer o anghenion yn y dyfodol am wasanaethau hanfodol a gwell, er mae'n well gan y bwrdd iechyd petai'r bylchau yn narpariaeth y gwasanaethau hyn yn cael eu bodloni gan y fferyllfeydd presennol. Ni nodwyd unrhyw anghenion at y dyfodol o ran darparu gwasanaethau uwch.

Nododd yr asesiad anghenion fferyllol, petai unrhyw oriau agor ategol yn gostwng yn unrhyw ardal ar Sadyrnau o 1 Ebrill 2021 ymlaen sy'n arwain at lai na thair awr o ddarpariaeth gwasanaethau fferyllol o fewn tref/pentref, y bydd angen yn y dyfodol am ddarparu gwasanaethau hanfodol am dair awr agor craidd ar Sadyrnau yn y dref/pentref neu drefi/pentrefi lle digwyddodd y gostyngiad, rhwng 09.00 a 17.00.

Mae'r asesiad anghenion fferyllol hefyd wedi canfod petai practis meddyg teulu'n rhoi gorau i ddosbarthu i ardal y mae ganddo gydsyniad amlinellol ar ei chyfer, y bydd angen yn y dyfodol naill ai am:

- i'r gwasanaeth dosbarthu gan feddygon teulu gael ei ddarparu i'r ardal honno tra bydd yn parhau i fod yn ardal leol a reolir ac sy'n fwy na 1.6km mewn llinell unionsyth o fferyllfa, neu
- fferyllfa sydd ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener fel isafswm, gan ddarparu:
 - pob un o'r gwasanaethau hanfodol, a
 - y gwasanaeth atal cenhedlu hormonaidd mewn argyfwng, gwasanaeth mân anhwylderau, lefel 2 rhoi'r gorau i smygu, helpa fi i stopio @ fferyllfa, a gwasanaeth uwch gyflenwi meddyginiaethau mewn argyfwng.

Nododd yr asesiad anghenion fferyllol, os collir gwasanaethau hanfodol oherwydd i fferyllfa y tu allan i drefi/pentrefi penodol gael eu tynnu oddi ar restr fferyllol, y bydd angen yn y dyfodol am fferyllfa newydd yn yr un dref/pentref fydd yn darparu gwasanaethau hanfodol, fel isafswm, yn ystod yr un oriau agor craidd ac ategol â'r fferyllfa a gaeodd.

Oherwydd y cynnydd yn y boblogaeth yn ystod y tymor gwyliau, nododd yr asesiad anghenion fferyllol angen yn y dyfodol am ddarparu rhai gwell gwasanaethau penodo ar Sadyrnau mewn rhai ardaloedd o 1 Ebrill 2023 ymlaen rhwng Ebrill a Hydref.

Nododd yr asesiad anghenion fferyllol, os collir y ddarpariaeth atal cenhedlu hormonaidd mewn argyfwng, y gwasanaeth anhwylderau cyffredin, a'r gwell gwasanaethau cyflenwi meddyginiaethau mewn argyfwng mewn tref /pentref sydd y

tu allan i drefi penodol, y bydd angen yn y dyfodol am ddarparu'r gwell gwasanaethau hyn yn yr un dref/pentref fel isafswm, yn ystod yr un oriau agor craidd ac ategol â'r fferyllfa sydd wedi peidio â'u darparu.

O ran y gwasanaeth dosbarthu a ddarperir gan ambell bractis meddyg teulu, nododd y bwrdd iechyd, petai practis meddyg teulu yn rhoi'r gorau i ddosbarthu ar gyfer ardal lle mae caniatâd amlinellol y bydd angen yn y dyfodol am naill ai:

- i'r gwasanaeth dosbarthu gan feddygon teulu gael ei ddarparu i'r ardal honno tra bydd yn parhau i fod yn ardal leol a reolir ac sy'n fwy na 1.6km mewn llinell unionsyth o fferyllfa, neu
- fferyllfa sydd ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener fel isafswm, gan ddarparu:
 - pob un o'r gwasanaethau hanfodol, a
 - y gwasanaeth atal cenhedlu hormonaidd mewn argyfwng, gwasanaeth mân anhwylderau, lefel 2 rhoi'r gorau i smygu, helpa fi i stopio @ fferyllfa, a gwasanaeth uwch gyflenwi meddyginiaethau mewn argyfwng.

Cynhaliwyd 60 diwrnod o ymgynghori am ganfyddiadau'r fersiwn ymgynghorol o'r asesiad anghenion fferyllol, yn ôl gofynion y rheoliadau, ac mae'r ddogfen wedi'i hadolygu yng ngoleuni'r ymatebion.. Mae adroddiad am yr ymgynghoriad wedi cael ei gynnwys fel atodiad i'r fersiwn hon, ac mae manylion o'r newidiadau a wnaed i'r asesiad anghenion fferyllfol wedi'u amlinellu yn yr adroddiad hwnnw.